

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק
כולל דחסידי סוכטשוב
כולל "סנה משה"
ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
בית מדרש למגידי שיעור "דף היומי"
חתימת סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א ♦ לע"נ הר"ד מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1055

מסכת תמורה כ"ג - כ"ט ♦ סופרים ד', ז' - ד', ט'

בס"ד, י' אב תשע"ט

השבוע בגליון

- מניין ידע רבינו ירוחם שאסור לרכוש פרוכת תמורת כלב?
- הויכוח עם הקראים אודות שחיטת בהמה מעוברת
- עובר שלא נולד, ירך אמו לכלל הדעות
- עובר איבר אמו

- שפחה ועוברת - החצי השלם
- קרבן רגל...
- ירושלמי שאינו ירושלמי
- ירושלמי - כינוי לישיבה ירושלמית עתיקה

דבר העורך

ה"קצות" האחרון

אחד הסיפורים הממחישים יותר מכל את הרדידות הרוחנית הנוראה ששררה בארצות הברית של אמריקה לפני עשרות שנים, מתמקד באותו יהודי שהיגר לארצות הברית והתארח אצל קרוביו. ביום הראשון לשהותו, הוצע לו כוס קפה מהביל, והוא, כדרכו בנדודיו, שאל: החלב שבקפה, חלב ישראל הוא או חלב עכו"ם? חלב עכו"ם, השיב בעל הבית ובלא טרזוניה השיב את הכוס למטבח. רצונו של אדם - כבודו.

למחרת שב בעל הבית והגיש בפניו כוס קפה. זרחו פניו של האורח, בוודאי טרח המארח להשיג עבורו חלב ישראל, אך מתוך זהירות שאל: החלב שבקפה, חלב ישראל הוא או חלב עכו"ם? חלב עכו"ם השיב בעל הבית בניחותא. תמה האורח: וכי אינך זוכר שאמש... זוכר, גם זוכר, קטעו בעל הבית, אבל כבר שהית יום תמים באמריקה, והייתי בטוח שתאיות לשתות חלב עכו"ם...

באותה תקופה נהרו יהודים רבים, שבעי תלאות ונדודים, מלחמות ופוגרומים, אל ארץ החלומות, ארץ החופש, ושכרון החירות הכה בחושיהם וסימא את עיניהם, עד שכמעט אי אפשר היה לזהות בהם כי יהודים המה.

באווירה כזו הילכו לתומם שני אנשים בחוצות ניו יורק. מכל עבר התנשאה אמריקה הגדולה, שהיתה נתונה בעיצומו של מאמץ איתנים למגר את האוייב הגרמני, להשמיד את גייסותיו ולשחרר עמים מעולו.

דף כה/ב האומר לשפחתו הרי את בת חורין וולדך עבד

שפחה ועוברת - החצי השלם

סוגייתנו עוסקת באפשרויות שונות של שחרור עבדים. לדעת חכמים, וכן נפסק להלכה, אדם אינו יכול לכתוב לעבדו שטר שחרור שבו הוא משחרר את חציו בלבד. על ידי שטר שחרור ניתן לשחרר את כל העבד בלבד.

כעת קראו נא את דבריו הבאים של הרמב"ם, וגלו את הסתירה הבולטת עד למאד בדבריו. הרמב"ם (הל' עבדים פ"ז הל' ה) פוסק: "הכותב לשפחתו מעוברת הרי את בת חורין וולדך עבד דבריו קיימין, הרי את שפחה וולדך בן חורין לא אמר ולא כלום שזה כמי שמשחרר חציה".

בתחילת דבריו הוא פוסק, כי ניתן לשחרר שפחה מעוברת בלא עוברת, היא משתחררת ועוברת נותר עבד. בסוף דבריו הוא פוסק, כי את העובר לבדו לא ניתן לשחרר, שאין זה אלא כמי שמשחרר חצי עבד. ממה נפשך - אם שחרור העובר נחשב כשחרור מחצית השפחה, ולפיכך אינו חל, כאמור, כי אין אפשרות לשחרר חצי עבד באמצעות שטר, מדוע, איפוא, שחרור השפחה בלבד, בלא העובר, צולח בידו, הרי הוא משחרר חצי עבד בלבד, את השפחה ללא העובר? (עיי' השגות הראב"ד).

בשורות הבאות נתמקד בתירוץ למדני ליישוב הסתירה, מבית מדרשם של רבותינו האחרונים זכר צדיקים לברכה.

אכן, אומר רבי חיים הלוי מבריסק זצ"ל, מוסכמה היא ואין חולק על כך, כי אין אפשרות לשחרר חצי עבד באמצעות שטר. אך מוטל עלינו לבדוק מה טעם דין זה ומה היא הגדרתו. ובכן, אומר רבי חיים, הבעיה אינה נעוצה בתוצאה אלא בפעולה. כלומר, אין כל מניעה בכך שיווצר מצב של חציו עבד חציו בן חורין - עבדים חצויים כאלה נטועים לרוב בסוגיות שונות בש"ס - ההלכה שבה אנו עוסקים, מתייחסת, איפוא, לפעולת השחרור על ידי שטר, שאין בכחה של פעולה זו להתפס על מחצית עבד, וממילא היא גם אינה משחררת אותו.

מעתה, נעבור לשפחה המעוברת. הרמב"ם סובר, אומר רבי חיים, שעובר ירך אמו. לפיכך, אדון המנסה לשחרר את העובר, אינו אלא כמבקש לשחרר את חציה, שהעובר נחשב חלק מאמו. ברם, כאשר נתרכז בהגדרת "עובר ירך אמו" נבחין, כי מעולם לא נאמר שהאם היא גם חלק מן העובר, אלא שהעובר הוא חלק מן האם... כפי שהכל מבינים, כי הפרי הוא חלק מן העץ, אך

צעילוי נשמת

הבחור ר' **חיים הלל בקשט** ז"ל
ב"ר אהרון שיבלחט"א
נלב"ע ט' באב תש"ן
תנצב"ה

הונצח ע"י הוריו ידידו הר"ר **אהרון**
והוגתו מרת **צפורה בקשט** שיחיו - פתח תקוה

צעילוי נשמת

מרת **גיטה גרינברג** ע"ה
ב"ר שמעון שו"ב לייבל ז"ל
נלב"ע י"ג מנחם-אב תשנ"ו
תנצב"ה

הונצחה ע"י ידידו הר"ר **שמעון**
גרינברג ומשפחתו שיחיו - ת"א

צעילוי נשמת

אמי
מרת **חנה הניה (אוגניה) ברנד** ע"ה
בת הר' אפרים ז"ל
נלב"ע ט' באב תשע"ח
תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **יצחק קליין** ז"ל ב"ר בנימין ז"ל
נלב"ע י"ב באב תשל"ז **תנצב"ה**

הונצח ע"י בנו ידידו הר"ר **יוסף (רמי) קליין** ומשפ' שיחיו - בני ברק

נר ה' נשמת אדם

העץ אינו חלק מן הפרי. האם מאצילה מהגדרותיה על העובר, אך עובדה זו אינה מחסרת מאומה ממעמדה והיא אינה כרוכה אחריו.

פשוטים הם, איפוא, עד למאד דברי הרמב"ם. שחרור האם לבדה אפשרי, משום שהאדון משחרר שפחה שלמה. אולם, את העובר לבדו, היונק את הגדרותיו מאמו, בלתי אפשרי לשחרר לבד, שהרי זה כשחרור חצי עבד (עיי' "לחם משנה" וחי' רבינו חיים הלוי ואור שמח, וקהילות יעקב תמורה סי' ט' אות ט').

כדי להרחיב את הידע הכללי נציין, כי הסבר זה בדברי הרמב"ם אינו אלא מבוא לנידון ענף ומסועף על רמב"ם זה, משום שהוא סותר במפורש את דברי גמרתנו, בה מבואר, כי לא ניתן לשחרר שפחה ולשייר את עוברה! רבים מגדולי ישראל טרחו ועמלו ליישב את הדברים. ב"ספר המפתח" המציין את ספרי האחרונים העוסקים בפסקיו של הרמב"ם, מצויינים למעלה מחמישים ספרים הדנים בנידון!

דף כו/א

קרבן רגל...

בגמרתנו אנו למדים על שיטת חכמים, כי האומר "רגלה של זו עולה", קדושת קרבן העולה אשר נתפסה ברגלה של הבהמה אינה מתפשטת לכולה, אלא רגלה של הבהמה עולה ושאר גופה חולין. דינה של בהמה זו להמכר לאדם המבקש גם כן להקריב קרבן עולה, הלה רוכש בכסף מלא את חלק החולין שבגוף הקרבן, מקדיש אותו לקרבן עולה, ואזי לפנינו קורבן עולה עם שני בעלים.

עיון בספרי הראשונים והאחרונים מעלה, כי לפנינו קרבן ייחודי ונדיר - קרבן רגל. המאירי כותב (קידושין ז/א), כי אם הכהן המקריב את העולה כיוון להקריבה לשם בעל הגוף בלבד, ולא כיוון להקריבה גם עבור בעל הרגל, הלה לא התכפר בהקרבת הקרבן! שכן, מצב זה נחשב 'שינוי בעלים', שכוונת העבודה בקרבן נעשתה בשינוי מן הנדרש, לכוון לשם בעל הקרבן.

ההבדל בין קרבן רגל לקרבן שותפים: שאל נשאל הגאון רבי יעקב ישראל קנייבסקי זצ"ל, מה הבדל יש בין קרבן זה לבין קרבן של שותפים, אשר אינו נפסל עקב 'שינוי בעלים' אם השוחט כיוון לשוחטו לשם אחד מן השותפים בלבד (עיי' זבחים ז/א). הסטייפלער זצ"ל ביאר, כי ההבדל בין שני המקרים נוקב וברור. בהמת שותפים שייכת כולה לשניהם. ממילא, כאשר השוחט כיוון לשוחט לשם ראובן, הוא לא שינה מן האמת, אכן, בהמה זו שייכת כולה לראובן, גם לשמעון, נכון, אך הוא לא שינה מאומה מן המציאות. שונה היא הבהמה אשר בה אנו עוסקים, זו אינה בהמה של שותפים, אלא שכנים באותה בהמה, האחד הקדיש את רגלה והאחר הקדיש את יתר גופה, ולפיכך, אם בשעת השחיטה כיוונו לשם אחד מהם בלבד, הוא בלבדו מתכפר על ידי הקרבן (עיי' "משמר הלוי" תמורה כאן).

הגר"י קנייבסקי זצ"ל חיזק בראיה מעניינת את ההנחה, ששותף נחשב כמתכפר בכל הבהמה כולה, לעומת בעל הרגל המתכפר ברגל בלבד. בתקופה האחרונה למדנו בגמרא על שתי הלכות הנלמדות משתי דרשות אשר אחת מהן מיותרת, לכאורה. המשנה דורשת (לעיל יג/א) מן הפסוק, כי שותף אשר ביקש להמיר את הקרבן המשותף לו ולחבירו, לא עלה בידו ולא כלום. דרשה נוספת (לעיל יא/א ונדרש בחולין טז/א), יוחדה עבור בעל קרבן האומר, כי בהמה פלונית תהא תמורה במקום הרגל של קרבנו, שגם תמורה מסוג זה אינה חלה. לכאורה, לאחר שנוכחנו, כי לא ניתן להמיר אחד מאבריו של קרבן, ברור כי גם שותף אינו יכול להמיר את הקרבן המשותף; מה הבדל יש בין המקרים, שניהם מבקשים להמיר חלק מן הבהמה - בעל הקרבן מבקש להמיר את רגלה, והשותף מבקש להמיר את חציה, שהרי חציה בלבד שלו. אין זאת, אלא ששותף נחשב כבעלים של כל הקרבן, ולפיכך יש צורך בדרשה מיוחדת שאינו יכול להמירה, ואילו הדרשה העוסקת בהמרת אבר בודד, אין בה כדי להורות על עניינו (עיי' "קהילות יעקב" סוטה סי' א').

דף כז/א רש"י ד"ה גברא

ירושלמי שאינו ירושלמי

התלמוד הבבלי והתלמוד הירושלמי חוברו על סדרי המשנה. ברם, אין בידינו גמרות על כל ששת סדרי המשנה. על החלקים החסרים נמנה סדר קדשים בתלמוד הירושלמי.

בספרי הראשונים נמצאו עקבות לתלמוד ירושלמי על סדר קדשים, אשר כאמור, אינו נמצא בידינו כיום, ואין כל ידיעה מה עלה בגורלו ברבות השנים. החיד"א מוכיח בספרו "שם הגדולים" (חלק ספרים מערכת י' אות ס"ה) מלשונות הראשונים, כי היה בידיהם תלמוד ירושלמי על סדר קדשים. בין הראשונים הוא מונה את הרמב"ם הכותב בהקדמתו לפירוש המשניות, "שנמצא ירושלמי על חמשה סדרים שלמים". גם הראב"ד כתב (בפירושו על על ספר יצירה), כי ראה "בתלמוד ירושלמי מסדר קדשים". החיד"א מסיים, כי "על הרוב, כמה קושיות בהרמב"ם בקדשים יתורצו בירושלמי דקדשים. חבל על דאבדין".

מפליא לגלות, כי רש"י במסכתנו, מסכת תמורה, מזכיר פעמים רבות את "לשון הירושלמי". הציטוטים המובאים ברש"י אינם נמצאים בתלמוד ירושלמי שלפנינו, ומאחר שעניינם מסדר קדשים, לפנינו, איפוא, הוכחה מכרעת, לכאורה, על קיומו של תלמוד ירושלמי על סדר קדשים בידי רש"י.

בצילם של בנייני ענק שדקרו את צחור השמים פסעו השניים, הגאון רבי אליהו מאיר בלך זצ"ל, ותלמידו הצעיר הגאון רבי מרדכי גיפטר זצ"ל. בליבו של רבי אליהו מאיר התרוצצו הרהורים ומחשבות: כאן, בעין החמרות, במוקד הגשמיות, תקום ישיבה! עשנה של ישיבת טלו מיתמר בשמי אירופה הדוויה, ועל אפרה ועל חרבותיה קום תקום ישיבה ביבשת אמריקה.

עודו מהרהר הגיעו השניים למחוז הפצם, חנות ספרי קודש. יהודי חביב בעל פנים עגלגלות קידם את פניהם בלבביות, ומשראה רבנים הדוריי פנים לפניו, החל להשיח בפניהם בפנים קודרות על המצב הרוחני העגום שבו שרויה יהדות אמריקה, ומבלי משים חיווה בצער רב את דעתו המלומדת, כי חלף-עבר לו עידן הישיבות, המהוות בית גידול לבני תורה. כאן אין תורה!!!

לבסוף נזכר כי הוא משמש גם כמוכר ספרים.

- **במה** אוכל לסייע?

- **הפצנו** לקנות ספר "קצות החושן".

המוכר נדרש לאמץ את זכרוננו תוך כדי דפיקות קצובות על השולחן, 'קצות, קצות, קצות', ולבסוף ננער ממקומו, התקדם אל קצה החנות כשהוא גורר אחריו סולם עץ גדול, הציבו, העפיל עליו למרומי החנות, ולאחר מספר דקות של שפשוש ומשמוש, שב מאובק כשבידיו ספר מאובק עוד יותר.

הוא התייצב מול הקונים, אך לא מסר את הספר לידיהם. הוא עצם את עיניו, לפת את ה"קצות" בשתי ידיו, הצמידו אל ליבו ודמעות זלגו על לחייו. הוא הביט חליפות בספר ובשני הקונים, התיישב על כסאו, פתח את ה"קצות", סגרו, ונעמד שנית. ניכר היה עליו כי הוא מתרגש מאד.

אנשים יקרים, אמר להם בקול שנוק. אני שותף כעת לאירוע בעל חשיבות היסטורית. אנו, כמו ידיו, מנידים את כנפי ההיסטוריה, יוצרים את המשק. הרגע הזה לא ישוב עוד לעולם. זוהי הפעם האחרונה שספר "קצות החושן" נמכר ברחבי ארצות הברית של אמריקה!!! זהו ה"קצות" האחרון בכל היבשת. אין ולא יהיו יותר ספרים כאלו, אין ולא יהיו אנשים הזקוקים לספרים שכאלו. אתם, איפוא, מבצעים ברגע זה פעולה שיש בה משום נקודת ציון היסטורית בחיי האומה היהודית. שמרו על הספר כעל אוצר! אל תמיהוהו באחר! זהו ה"קצות" האחרון!

רבי אליהו מאיר שתק כמסכים, נטל את הספר המאובק שאיי דמעות נקוו על כריכתו, פסע שתי פסיעות לאחור ויצא מן החנות, כשרבי מרדכי, כואב על השתיקה, נשרך אחריו.

- **היו** ברוכים, ליהו אותם מבטו של המוכר, כאדם שנפרד מיקריו לנצח.

רבי מרדכי לא היה מסוגל להתאפק:

- **מדוע** לא הגיב כבודו לדברים הללו? מדוע לא מחה במוכר על מחשבות האיוש שלו? שאל בכאב.

רבי אליהו מאיר עצר, הביט ברבי מרדכי, ואמר לו:

יקירי, הלה צודק! לא תהיינה ישיבות באמריקה! יותר לא יימכרו ספרי "קצות החושן" בארצות הברית. הכל אבוד. כך השכל מחייב. איני יכול לסתור את דבריו. אולם, עליך לדעת כי טועה הוא טעות מרה. תורה אינה נבנית עם שכל ועם הגיון, תורה אינה מוקמת בדרכים טבעיות, אין לשקול חשבונות מתמטיים וסטטיסטיים בעת טוויית הרעיונות על הקמת התורה. לימוד התורה קם והופך למציאות בכל מקום שבו נוטעים וזורעים, בקרקע דשנה ופוריה כבארץ חרבה ושוממה!

סוף דבר, טלו קמה וגם נהייתה, כמו גם ישיבות מפוארות נוספות, ספרי "קצות" בלים ברחבי היבשת וחדשים תופסים את מקומם, ועולם התורה באמריקה הפך למציאות מובנת מאליה.

ירושלמי - כינוי לישיבה ירושלמית עתיקה: בספר "מפענח נעלמים", טוען המחבר רבי חנוך הניך טייטלבוים זצ"ל, כי אין לצרף את דברי רש"י למסכת הראיות על דבר קיומו של תלמוד ירושלמי לסדר קדשים. שהנה, גם בסוגייתנו רש"י מביא, "לשון ירושלמי", והוא מצטט בשמו גירסה בגמרא, אך רש"י מצטט לשון ירושלמי זה בשם אביי, "לשון ירושלמי בעי אביי...". והנה, אביי אינו מוזכר בתלמוד הירושלמי כלל, מאחר שהוא היה מאחורוני האמוראים והוא נולד שנים רבות לאחר חתימת התלמוד הירושלמי. כיצד, איפוא, שורבב שמו לתוך התלמוד הירושלמי. אין זאת, הוא משער, אלא שרש"י מצטט את נוסח הגמרא כפי שהוא נלמד בישיבה בירושלים...

סימוכין לכך ניתן למצוא בכתוב בבעל הגהות מיימוני (הל' קריאת שמע פ"א אות ב') המציין הלכה מסויימת בשם הראב"ה וכותב, כי "כן נמצא בספר הבא משיבת ירושלים", ואילו הראב"ה (ברכות) בעצמו כותב הלכה זו בשם ירושלמי. אנו נוכחים לדעת, כי המונח ירושלמי מתייחס גם לחכמים אשר היו בירושלים בתקופת הראשונים.

בעל "מפענח נעלמים" מציין כי גם ספרים שונים כונו "ירושלמי" על ידי הראשונים מפאת מוצאם מירושלים עיר הקודש. הרמב"ן (מגילה כא/ב) מכנה ירושלמי את מסכת סופרים, מפני שהובאה מירושלים. הסמ"ג מכנה את מדרש שוחר טוב בשם ירושלמי, על כי חובר בארץ ישראל. גם ספר "הבהיר" כונה ירושלמי על ידי רבינו עזרא, על שם שהובא מארץ ישראל.

דף ל/א ואיזהו מחיר כלב

מניין ידע רבינו ירוחם שאסור לרכוש תמורת כלב?

אמרה תורה (דברים כג/ט), "לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב בית ה' אלוקיך". שור שנרכש תמורת כלב, אינו ראוי לעלות כקרבת על המזבח. כמו כן, אין להשתמש בחליפי כלב לכל צורכי בית המקדש, כמבואר בגמרתנו.

הראשון היחיד המתייחס לאיסור זה לגבי דברים שבקדושה, מלבד קרבנות ובית המקדש, הוא רבינו ירוחם (חיה, נתיב כ"ג ח"א) הכותב, כי אסור "לעשות ממנו שום דבר לבית הכנסת, כגון, ספר תורה או בדיק הבית, או נר או שמן וכיוצא בו לבדק הבית, או לדבר מצווה", וכן פסק הרמ"א בעקבותיו ("שולחן ערוך" א"ח סי' קנ"ג סעי' כ"א).

איסור מן התורה או מדרבנן: רבינו ירוחם כותב הלכה זו בקיצור נמרץ, והוא אינו חושף בדבריו אם איסור זה הוא מן התורה או מדרבנן, מה מקורו, והאם הוא לכתחילה או גם בדיעבד. "המגן אברהם" (ס"ק מ"ו) כותב, כי איסור זה הוא מדרבנן, אך עדיין חובה לברר שתי נקודות בסיסיות; מניין שאב רבינו ירוחם הלכה זו, שלא נמצא לה כל איזכור בגמרא, וכמו כן, האם איסור זה הוא לכתחילה או בדיעבד. כלומר, מה דינו של אדם שקיים מצוות ארבעת המינים בלולב 'מחיר כלב', היצא ידי חובת המצווה?

בעל ה"קצות החושן" (בש"ת שבסוף ה"אבני מילואים" סי' כ"ז) מבאר את דברי רבינו ירוחם, והוא עונה על שתי השאלות כאחת. מקורו של רבינו ירוחם מן הגמרא (עבודה זרה מז/א) העוסקת בחפץ ששימש לעבודה זרה ולאחר מכן תפקידו בוטל [על ידי נוכרי, זו האפשרות היחידה לביטול, עיי"ש בגמרא], ושוב אינו עבודה זרה. במצבו הנוכחי, החפץ מותר בהנאה, שכבר אינו עבודה זרה, ובכל זאת הגמרא מסתפקת אם ראוי להשתמש בו לחפצי מצווה, אם לאו. גמרא זו היא המקור של רבינו ירוחם, שאין להשתמש למצווה בחפץ מאוס.

ומכאן, לשאלתנו השניה, אם איסור זה הוא בדיעבד או לכתחילה, ובכן, בעלי התוספות (עבודה זרה שם) מבארים, כי ספק הגמרא אינו אלא לכתחילה, אך בדיעבד ניתן לצאת ידי חובת המצווה בחפץ ששימש בעבר לעבודה זרה, וכן נפסק להלכה (רמ"א א"ח סי' תרמ"ט סעי' ג'). מכאן, שגם האיסור שנלמד מגמרא זו, אינו אלא לכתחילה (ועיי' בש"ת "פרי יצחק" ח"א סי' י') [ראוי לציין, כי דבריו של רבינו ירוחם נסובים על אתנן זונה, והרמ"א הוסיף גם מחיר כלב].

דף ל/ב עובר ירך אמו

הויכוח עם הקראים אודות שחיטת בהמה מעוברת

בסוגיות רבות במסכתנו משולבת המחלוקת המפורסמת, "עובר ירך אמו או לאו ירך אמו". כלומר, האם עובר נחשב כחלק מן האם, כאבר מגופה, או שהוא ישות בפני עצמה.

השאלה שכל לומד עשוי לשאול את עצמו היא, כי אם עובר לאו ירך אמו, אלא הוא נחשב כגוף נפרד, אם כן, הכיצד מותר לשחוט בהמה מעוברת; הרי למדנו במסכת חולין על איסור התורה (ויקרא כב/כח) "אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד!" הניחא אם עובר ירך אמו, הרי לפנינו בהמה אחת בלבד, הוא אינו 'בנה', אלא כמו רגל שלה, אין כאן אותה ואת 'בנה'. אך אם עובר לאו ירך אמו, לכאורה, אסור לעשות כן, שכן, השוחט בהמה ועוברת, נחשב כמי ששחט את האם ושחט את העובר, ששחיטת האם נחשבת כשחיטת העובר. מדוע, איפוא, בשחיטת בהמה מעוברת, אין איסור אותו ואתו בננו.

ובכן, הרמב"ם (הל' שחיטה פרק י"ב הל' י'), הוא ולא אחר, מתייחס בקצרה לשאלה חמורה זו: "מותר לשחוט את המעוברת, עובר ירך אמו הוא".

הדבר ברור וגם פשוט. לא נברא העולם כי אם בשביל התורה, חז"ל חוזרים ושונים זאת במקומות רבים. **האם** אין זה מתקבל על הדעת שהקב"ה יסייע ללומדי התורה גם שלא בדרך הטבע? **האם** קשה לקבל שיהודי שמחליט לקבוע עיתים לתורה, יזכה לסייעתא דשמיא? **האם** זו טעות לומר, כי המסקנה המתבקשת היא, כי גם אם הזמנים לחוצים והשעה קשה, יש לקבוע עיתים לתורה?

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: תד. 471 בני ברק, פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף כג/ב המפריש שני ציבורי מעות

הלב גדול מהכיס

מספרים, כי יהודי שלא נודע כעשירי, בא ותרם לידי הגאון רבי מאיר שפירא מלובלין זצ"ל, הוגה ומייסד "הדף היומי", סכום רב מאד, הרבה יותר מן המצופה ממנו.

לעילוי נשמת

הר"ר **חיים פרנקל** ז"ל

ב"ר יעקב הכהן ז"ל נלב"ע י"ג באב תשס"ד

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **צבי נתן פינקלשטיין** ז"ל

ב"ר חיים מנחם ז"ל נלב"ע י"ד מנחם אב תשנ"ז

תנצב"ה

הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **מלכה סלומון** ע"ה

בת יבדלחט"א ר' אריה ישראל שכטר הי"ו

נלב"ע ט' באב תשע"א תשנ"ו **תנצב"ה**

הונצחה ע"י אביה

הר"ר **אריה ישראל שכטר** שיחיל

לעילוי נשמת

מרת **שינדל לאה יפה חיים** ע"ה

בת הרב יהושע ז"ל נלב"ע ט' באב תשס"א

תנצב"ה

הונצחה ע"י חתנה ובתה

הר"ר **אריה ישראל וסימה שכטר** שיחיו - חיפה

לעילוי נשמת

חכם **אברהם צורף** זצ"ל

בן ר' מנשה מאיר ופרחה ז"ל נלב"ע י"ב באב תש"ע

תנצב"ה

הונצח ע"י בנו ידידנו ר' **אפרים צורף** הי"ו - שילה

שתי מסקנות חשובות עולות, לכאורה, מפסקו של הרמב"ם. א. הלכה כשיטה הסוברת שעובר ירך אמו, שאם לא כן, הרמב"ם לא היה סומך את ההיתר לשחיטת המעוברת על שיטה זו. ב. לפי השיטות הסוברות שעובר אינו ירך אמו, אסור לשחוט בהמה מעוברת.

דא עקא, ששתי מסקנות אלו, נסתרות בעליל. א. הרמב"ם עצמו נוקט להלכה שעובר לאו ירך אמו! (עיי' רמב"ם הל' איסורי מזבח פ"ג הל' י"ב ובמהר"י קורקוס שם). ב. בגמרא (ב"ק עח/ב, עיי' בשו"ת "בית יצחק" אהע"ז ח"א סי' נ"ד אות ז') מוכת, כי לכל הדעות מותר לשחוט מעוברת, גם לדעת הסוברים כי עובר לאו ירך אמו. דברי הרמב"ם, איפוא, נראים כמבוי סתום, ללא פתח וללא יציאה.

פוסקים רבים שינסו את מותניהם כדי לפתור את דברי הרמב"ם, ביניהם הגאון רבי יחיאל יהושע מקניצק זצ"ל, בעל ה"חלקת יואב", אשר בגאונותו הגה רעיון מבריק.

עובר שלא נולד, ירך אמו לכל הדעות: מדוע באמת, גם הסובר כי עובר לאו ירך אמו, אינו אוסר לשחוט את המעוברת - משום שכל המחלוקת מתמקדת בעובר שנולד! היינו: לאחר שנולד עגל והריהו לפנינו חי ונושם, אנו דנים אם ישותו הנוכחית משליכה על מצבו הקודם ומעניקה לו משמעות וצביון עצמיים. אך אם מעולם לא נולד, הכל מודים, כי היה ונותר ירך אמו. פשוטים עתה דברי הרמב"ם עד למאד. "מותר לשחוט את המעוברת - עובר ירך אמו". מאחר שעובר זה לא יוולד, הכל מודים כי הגדרתו היא כירך אמו, ולפיכך הוא מותר בשחיטה. מה דינו של עובר שנולד, האם לפני כן היה ירך אמו? לכך לא התייחס הרמב"ם בהלכה זו... (מובא בשו"ת "אבני נזר" י"ד סי' של"ו ס"ק ז', עיי"ש מה שתמה עליו, ועיי' בשו"ת "חלקת יואב" ח"ב עמ' קכ"ב, ובשו"ת "דובב מישרים" ח"א סי' כ"ו).

אמת, הבנו אל נכון כי ההלכות המובאות ברמב"ם אינן סותרות זו את זו, אך עדיין נשאלת השאלה, מה טעם מצא הרמב"ם לפסוק הלכה שמעולם לא נזכר במשנה או בגמרא כל הרהור או פקפוק לגביה, הרי אין בנמצא כל דיון אם מותר לשחוט את המעוברת.

פתרון מרתק לדבר נמצא על ידי מספר פוסקים.

מכתבי הגאונים והראשונים עולה, כי ויכוח נוקב התנהל בין חכמי ישראל לבין הקראים לגבי שחיטת בהמה מעוברת. הקראים טענו, כי העובר נחשב "בן", ואף הוכיחו זאת מן הנאמר אצל רבקה (בראשית כה/כב) "ויתרוצצו הבנים בקרבה", לפיכך הם טענו, כי אסור לשחוט את המעוברת, משום איסור "אותו ואת בנו". ואילו חכמי ישראל, שבראשם עמד רבי משולם ברבי קלונימוס (מובא באשכול ח"ג עמ' 70 ובמהדורת אלבעק ח"ב עמ' 120 ושם בהערה ג) דחו את דבריהם, כי עובר אינו נחשב "בן", ואילו התורה הקדושה כתבה, כי הבנים שנולדו לרבקה לאחר מכן התרוצצו באותה עת, ושמם "בנים" בא להם על שם העתיד ולא על שם ההווה.

ויכוח זה עמד מול עיניו של הרמב"ם בשעה שכתב "מותר לשחוט את המעוברת, עובר ירך אמו". הרמב"ם לא התכוון להתייחס למחלוקת אם עובר ירך אמו אם לאו, אלא התכוון לומר, כי איש אינו מעלה על דעתו שהעובר נחשב 'בן', שהרי עדיין לא פרש מאמו, ולשם כך הרמב"ם השתמש בלשון שאולה מן המחלוקת המפורסמת, "עובר ירך אמו" (ועיי' "בית יצחק" שם, ו"אור שמח" על הרמב"ם הל' שחיטה שם, מגיה לעיתור שער ב' הל' שחיטה כ"ח, ובתורה שלימה בראשית פרק כ"ה אות פ"ה).

עובר איבר אמו: אכן, מעניין לגלות כי בכתבי היד המקוריים של ה"יד החזקה", נוסח לשון הרמב"ם הוא: "מותר לשחוט את המעוברת, עובר אבר מאמו הוא..." הרמב"ם אינו מתייחס למחלוקת אם עובר ירך אמו, אלא בא להוציא מליבם של קראים, כי עובר נחשב "בן" טרם לידתו.

רבי מאיר שפירא זצ"ל לא הסתיר את השתוממותו, אך היהודי הסביר לו: **יכולים אתם לאמוד את כוונתו, אולם אינכם יכולים לאמוד את ליביו!**

דף כד/א אמר רב בעלי חין אינן נדחין

וסלחת לעוונינו כי רב הוא

היה אומר רבי בונים מפשיסחא זצ"ל:

בעומדנו בתפילה לפני הקב"ה, וחפצים אנו לבל ידחנו מפני חטאינו, אנו מתפללים ואומרים "וסלחת לעוונינו כי רב הוא" - הלכה כרב שאין בעלי חיים נדחים...

חוויה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר בכל יום משנה אחת הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות חינם!

חייג עכשיו: *3029

או שלח מייל לדוא"ל veten@meorot.co.il

צעילוי נשמת

הר"ר **אברהם משה בליטנטל** ז"ל

בן הר"ר יהודה אריה ז"ל

נלב"ע י"א באב תשמ"ט

תנצב"ה

הונצח ע"י נכדו ידידנו הר"ר **שאול**

חסדיאל ומשפ' שיחיו בני ברק

צעילוי נשמת

אבינו וסבינו הרה"ח

ר' **משה כפתורי (קנוף)** ז"ל

ב"ר יצחק שמואל ז"ל

נלב"ע י' באב תשמ"ט

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

ותן חלקנו. דרך חדשה ללימוד שלך

לא בכל יום אפשר לצאת למסע חודש. מההתחלה. בימים אלו מסיימים אלפי לומדי "ותן חלקנו" מחזור לימוד יומי של 12 שנים! ומתחילים את סבב לימוד הש"ס. יחד עם קטעי גמרא, הלכה והגות חודשים. זוהי ההזדמנות שלך לקבוע 'עיתים לתורה'. לומדים כמה דקות וחוכים בסיפוק חרוני עצום!

חודש ראשון התנסות חינם

קבע עיתים ללימוד < עכשיו > *3029

